

Лекція 3

Тема: Структура засобів вимірювання швидкості

1. Каскадувальні ІДЕ.
2. Фрикційні ІДЕ.
3. Гіроскопічні ІДЕ.
4. Електромашинні ІДЕ.

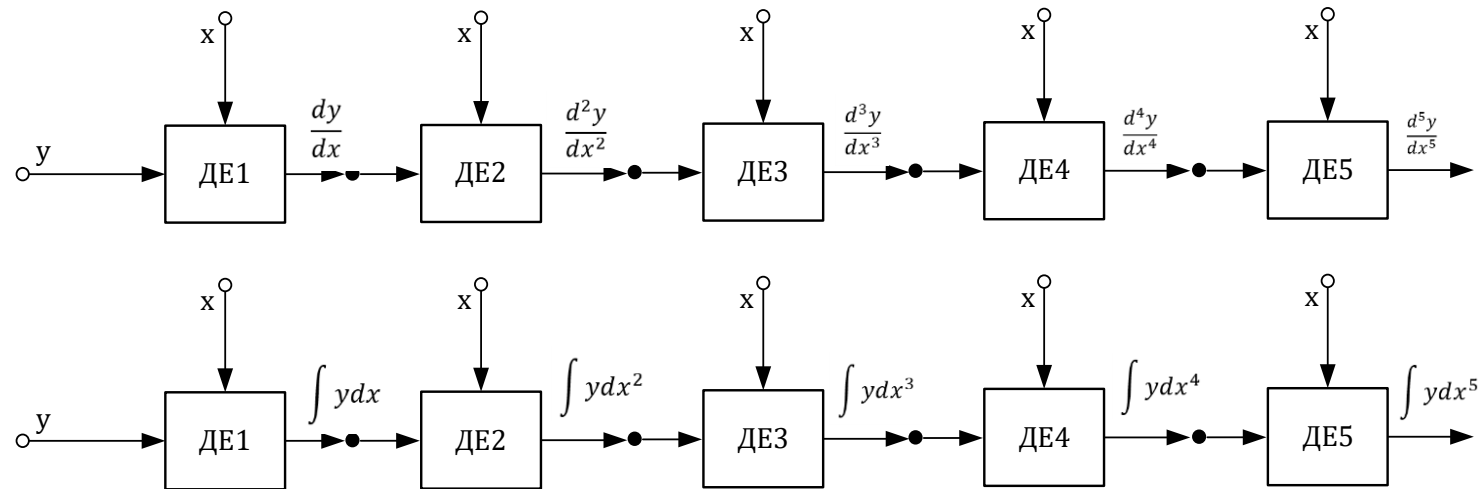

1. Каскадувальні ІДЕ

Каскадним з'єднанням ІДЕ називається схема, в якій вихід елемента подається на один з входів наступного елемента.

Особливо важливе значення має той окремий випадок, коли результат, знімається з виходу попереднього елемента, подається на той вхід наступного, через який він входить в математичне вирази в якості інтегрованої або диференційованої функції.

За такою схемою виходять похідні і першоподібні функції більш високих порядків.

На рис. 1.1. Диференціююча та інтегруюча каскадні ланцюги на ІДЕ з двома входами: при n ланках каскадний ланцюг (а) дає n -ю похідну, а ланцюг (б) - n -ю первісну

При n ланках каскадний ланцюг (а) дає n -ю похідну, а ланцюг (б) - n -ю первісну:

$$z_n = d^n / dx^n$$
$$z_n = (n) \int y dx^n$$

Де знак інтегралу означає n -кратний інтеграл, а знак dx^n - що цей інтеграл береться n раз по dx .

Шляхом послідовного диференціювання або інтегрування можна отримати всі похідні, включаючи і нульову (тобто саму функцію), починаючи з будь-якої з них. Каскадне з'єднання ІДЕ є основним схемним вузлом в ППР (пристроїв параметрів руху).

2. Фрикційні ІДЕ

У ППР застосовуються головним чином різновиди диск з роликом (а) і диск з двома шариками (б).

Якщо ковзання ролика відсутня або мізерно мале, то окружні швидкості диска і ролика (рис. 1.2) в точці їх дотику рівні. Тому $\omega_\alpha \rho = \omega_\beta r$ або

$$\left(\frac{d\alpha}{dt}\right) \rho = \left(\frac{d\beta}{dt}\right) r, \quad (1.1)$$

де ω_α і ω_β – кутові швидкості диска та ролика, α і β - кути повороту їх осей; ρ і r – зміщення і радіус ролика.

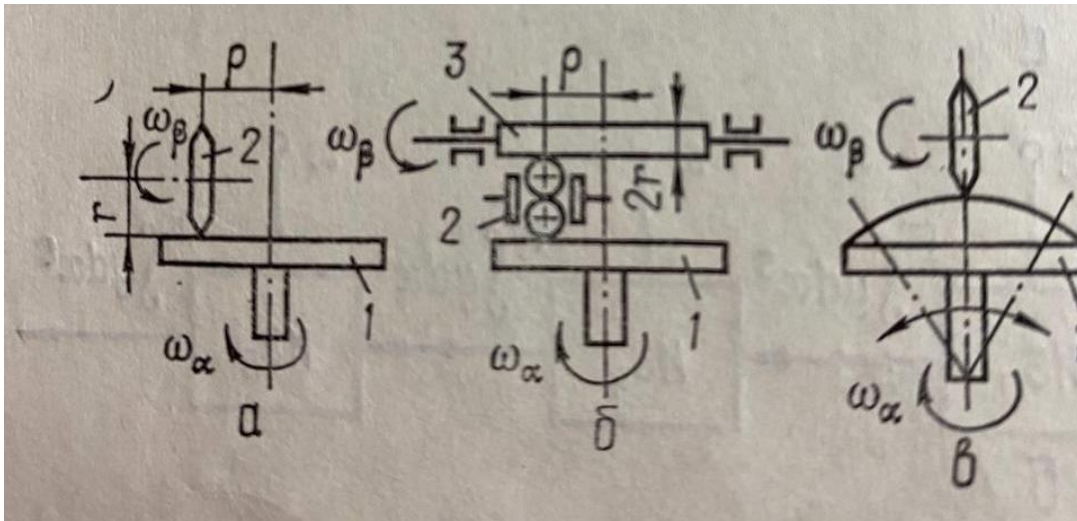

Рис. 1.2

На рис. 1.2 Фрикційні ІДЕ: три різновиди фрикційного і а-диск з роликом, в - грибоподібна з роликом (1 – диск, 2-ролик) і б-диск з двома кульками (1 -диск, 2 - шариковий вузол, 3-приймальний валик).

Із формули (1.1) отримаємо залежність

$$\rho d\alpha = r d\beta, \quad (1.2)$$

яка показує, що фрикційний ІДЕ задовольняє поставлена раніше умовами.

У нього три змінні ρ, α і β , будь-які **дві** з цих величин можна зробити **вхідними**, а **третю** розглядати як **вихідною**. У ІДЕ три ланцюги. Два вхідні і один вихідний.

Його ланцюги α, ρ утворюють схему множення і дають добуток двох змінних $\omega_\alpha \rho$ або $\rho d\alpha$. У рівняння цього елемента входять величини ω_α , і ω_β , які є похідними от α і β за часом t . Таким чином, за допомогою фрикційного ІДЕ можливо отримати всі шість операцій (табл. 1.1).

Розглянемо три з них. Якщо аргумент x вводиться через кут α -кут повороту осі диску, функція $y = f(x)$ - через кут β -кут повороту осі ролика, то результат z знімається у вигляді зміщення ρ ролика. Згідно залежності (1.2), $\rho = r (d\beta/d\alpha)$.

Якщо функція представлена лінійним переміщенням $s = f(t)$ або кутовим $\alpha = f(t)$, що змінюються у часу, то похідна зводиться до вимірювання швидкості v_s , і ω_α . Якщо аргумент x вводиться через кут повороту осі диска α , функція y - через зміщення ролика ρ , а результат z знімається у вигляді кута повороту осі ролика β , то згідно залежності (1.2)

$$\beta = \frac{1}{r \int \rho d\alpha}.$$

Якщо аргумент x вводиться через кут β , функція y - через зміщення ρ , а результат знімається у вигляді кута α , то, згідно залежності (1.2), $\alpha = r \int d\beta/\rho$.

Можна отримати і інші три операції (табл. 1.1), але для цього потрібно складати більш складні блок-схеми, складові електрокінематичні схеми з додавання реостатних елементів і пильнуючих пристроїв або підсилювачів.

Особливістю розглядаючого фрикційного ІДЕ є неприпустимість навантаження валу ролика моментом, бо інакше виникає ковзання і втрачається точність елемента, тому в схемах з фрикційними ІДЕ застосовують пильнуючі механізми для знімання величини $\mathbf{z}$, за винятком випадку, коли навантаження мізерно мале.

Номінальна частота обертання валу диска береться не вище 1000 хв⁻¹. При крайньому положенні ролика це дає для нього приблизно 2500 ... 3000 хв⁻¹. У таких швидкохідних іде до 85 ... 90% обертаючого моменту на валу диска витрачається на його прискорення у перехідному режимі з метою можливо швидшого його використання, бо фрикційні ІДЕ є елементами зі стаціонарним процесом інтегрування та диференціювання.

Тож зазвичай задаються граничні значення швидкості і прискорення вала диска (ω_α , і α_α) і прискорення ролика (ω_a), за якими і вибирають передатне і, редуктора від двигуна до валу гвинта каретки ролик. Введемо позначення: ϕ -кут повороту двигуна, ν - кут повороту вала гвинта каретки ролика, ω_ϕ , ω_ν - їх кутові швидкості і отримаємо з формули (1.1):

$$\omega_\beta = \frac{\omega_\alpha \rho}{r} = h\nu\omega_\alpha/r \quad (1.3)$$

де $\rho = h\nu$.

Постійна фрикційного ІДЕ вибирається зазвичай округленої до величини, кратної 10, наприклад: 0,01; 0,001 і т. д.

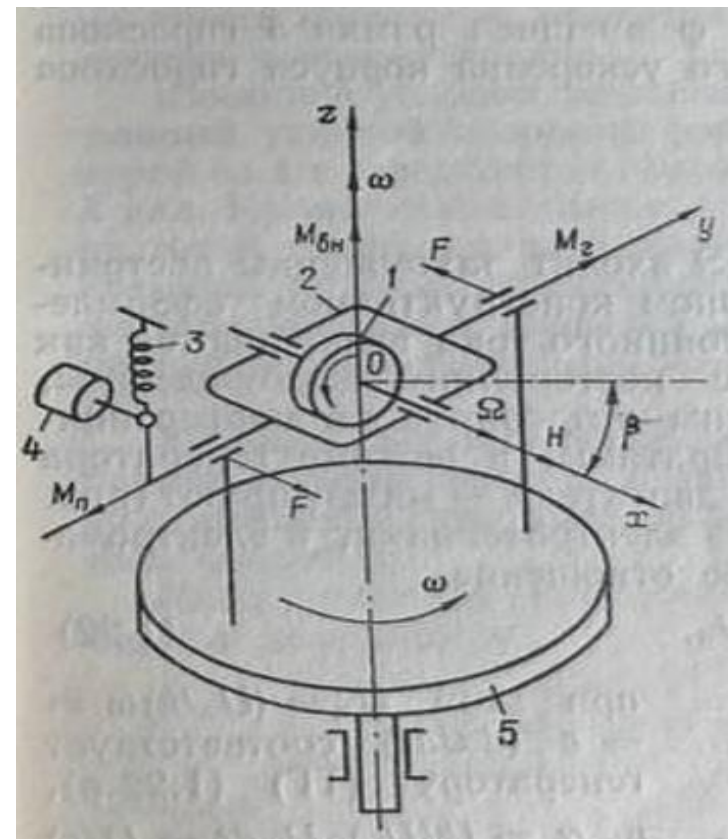
Точність дискових фрикційних ІДЕ з роликом доведена до 10^{-4} фрикційні іде з кульками і грибоподібні менш точні (похибка порядку 0,5 %), хоча більш прості по конструкції і мають менші габаритні розміри.

Фрикційна група іде має наступні властивості має два входи, один вихід і має здатність Інтегрувати і диференціюють по x ; необоротна; інерційна; використовую стаціонарні процеси.

3. Гіроскопічні ІДЕ.

Диференціюючий гіроскоп. Розглянемо поведінку гіроскопа з двома ступенями свободи на обертовій підставі (рис. 1.3) складається з ротора 1, рамки підвісу 2, з'єднаної з проти діючої пружиною 3, що створює протидіє момент M_p і демпфером 4, встановлена на обертвовому з деякою постійною швидкістю про диск 5 навколо осі oz .

В цьому випадку ротор гіроскопа бере участь в двох рухах: власному обертанні зі швидкістю Ω і вимушеному обертанні зі швидкістю ω разом з диском. Оскільки гіроскоп, володіючи більшою інерцією, прагне зберегти незмінним напрямком головної осі ox обертання ротора, то підшипники рамки 2, обертаючи разом з диском, чинять тиск на осі рамки 2 (сил F). Ці сили створюють момент $M_{вн}$, який для гіроскопа є зовнішнім. Таким чином, при обертанні на гіроскоп діє зовнішній момент, напрямком якого збігається з напрямком кутової швидкості обертання диска ω в результаті цього виникає гіроскопічний момент $M_g = -H\omega$ і, отже, прецесійний рух навколо осі Oy .

На рис. 1.3 Диференціюючий гіроскоп ІДЕ

Рівняння руху рамки гіроскопа запишемо виходячи з того, що сума всіх моментів, що діють на рамку 2, дорівнює нулю:

$$J_y\beta + k_d\beta + k_{\Pi}\beta = H\omega \quad (1.4)$$

де $J_y\beta$ - інерційний момент; $k_d\beta$ - демпфуючий момент; $k_{\Pi}\beta$ - момент протидії пружини; $H\omega$ – гіроскопічний момент.

Рішення отриманого лінійного неоднорідного диференціального рівняння (1.4) складається з суми частотного і загального рішення:

$$\beta_{\Pi} = \beta_{\text{ч}} + \beta_{\text{заг}}$$

Знаходимо приватне рішення правої частини рівняння

$$\beta_{\text{ч}} = H\omega/k_{\Pi}$$

$$\beta = (H/k_{\Pi})\omega = (H/k_{\Pi})da/dt \quad (1.5)$$

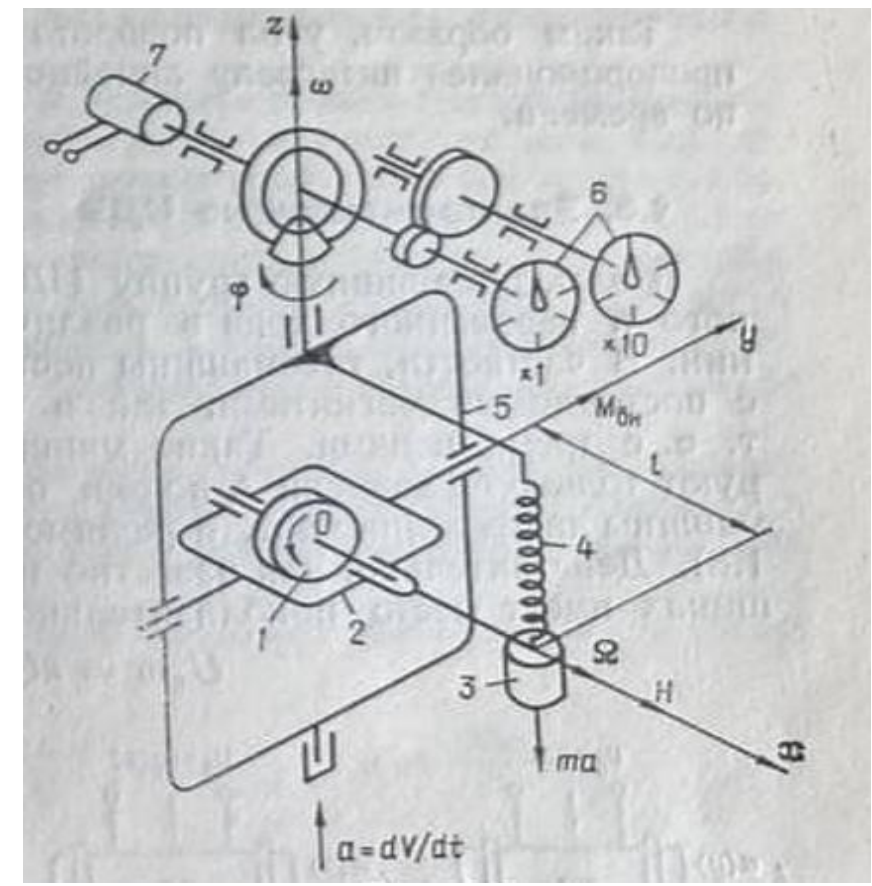
Як видно з формули (1.5), сталі значення кута відхилення β власній осі гіроскопа для певних H і k_{Π} пропорційно кутовій швидкості ω корпусу Гіроскопа, а отже, і об'єкта, на якому він встановлений, або похідною за часом від кута повороту корпусу гіроскопа. Таким чином, двоступеневої гіроскоп з демпфером і пружиною є диференціатором.

Інтегруючий гіроскоп (гіроскопічний інтегратор) представляє собою триступеневої гіроскоп, ротор 1 гіромотора якого обертається з постійною кутовою швидкістю Ω в опорах внутрішньої рамки 2 (рис . 1.4). На рамці 2 встановлений вантаж 3 масою m , реагують на зміну прискорення та врівноважування у вихідний стан пружини 4. Звіт результат інтегрування у вигляді кута φ повороту рамки здійснюється за допомогою шкали 6, а дистанційна передача показань за допомогою електричного перетворювача кута 7.

Гіроскопічний інтегратор лінійних прискорень працює наступним чином. Обертається з кутовою швидкістю Ω гіромотора 1 створює кінетичний момент гіроскопа H , що визначається за формулою $H = J\Omega$, де J -момент інерції гіроскопа щодо головної осі Ox ; кутова швидкість ротора. Оскільки пружина 4 врівноважує вантаж 2, то момент зовнішніх сил на рамку 5 не діє, і вона знаходиться в вихідне положення. Відлік за шкалами 6 має початкові значення. Вплив лінійного прискорення вздовж осі z виникає момент зовнішніх сил M_{BH} , що визначається залежністю $M_{BH} = mal$, де m - незбалансована маса ротора гіромотора; a -дійсне прискорення на гіроскоп; l -відстань від осі обертання рамки до точки зосередження незбалансованої маси. Момент M_{BH} викликає поворот зовнішньої рамки 5 навколо осі z зі швидкістю при якій момент зовнішніх сил врівноважується моментом $H\omega$:

$$mal = H\omega, \text{ так як } \omega = \frac{d\varphi}{dt}, \text{ тоді } \varphi = (ml/H) \int_{t_1}^{t_2} a dt. \quad (1.6)$$

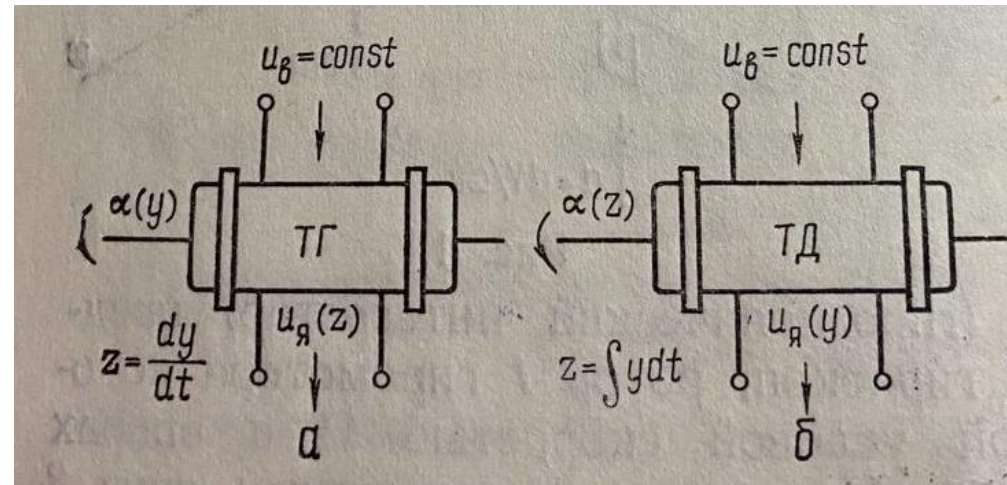
Таким чином, кут повороту φ внутрішньої рамки 5 гіроскоп пропорційний інтегралу лінійного прискорення корпусу гіроскопа в часі.

На рис. 1.4 Інтегруючий гіроскоп ІДЕ

4. Електромашинні ІДЕ

В електромашинну групу ІДЕ входять тахомашини постійного і змінного струму в різному конструктивному оформленні. Зокрема, тахомашини постійного струму виконуються як з постійними магнітами, так і зі стороннім збудженням, тобто з трьома ланцюгами. Такі машини інтегрують і диференціюють тільки за часом t , але вони оборотні; в режимі генератора машини диференціюють, в режимі двигуна - інтегрують (рис. 1.5).

На рис. 1.5 Електромашинні ІДЕ

Дійсно, як відомо з електротехніки, в електромашинах має місце приблизне відношення

$$U_B \omega = r U_J \quad (1.7)$$

при цьому $U_J = (U_S/k) = \omega = c (da/dt)$ відповідає генератору (ТГ) (1.5, а),

а $a = (k/U_B)$, $U_J dt = (1/c)$, $\int U_J dt$ – ДТ-двигуну (ТД) (1.5, б), де ТГ, ТД-тахогенератор, таходвигун: ω , а-кутова швидкість і кут повороту вала ротора; U_B, U_J напруга збудження і в ланцюг якоря.

Множувальна дія у машини зі стороннім збудженням є (добуток U_B), але можливість запису в диференціальній формі правої частини (1.7) відсутня. Тому вони диференціюють і інтегрують тільки за часом. Для отримання ІДЕ за невчасним аргументом x доводиться будувати схему з двох або трьох машин. Загальні властивості електромашинних ІДЕ: Інтегрують і диференціюють тільки за часом, мають істинну оборотність, мають інерційність, використовують стаціонарні процеси.